

Ковальський М.П., Кушнір М.П.

Історія Острозького науково-краєзнавчого товариства “Спадщина” ім. кн.Острозьких

Історичне краєзнавство в Острозі має давні традиції. Тут працювали визначні краєзнавці, які прославили його своєю діяльністю: Яким Перлштейн, Станіслав Кардашевич (1826-1887), Михайло Тучемський (1872-1945), Йосип Новицький (1878-1964), Григорій Равчук (1896-1986), Олексій (Олекса) Фридрих (1921-1976), Прокіп Соколянський (1919-1971). Ці люди - вихованці різноманітних учбових закладів, представники різних наукових шкіл, різного профілю діяльності, об'єднані безкорисливою відданістю цьому краю, його історії, - збагатили наукові знання про Острог, Острожчину та Волинь.

Ці традиції примножуються і нинішніми острожанами, членами Товариства “Спадщина”, яке на початку 1993 р. одержало ім'я князів Острозьких. Воно було засноване ще у 1989 р. за ініціативою і під керівництвом місцевого краєзнавця, історика, почесного професора (з 1995 р.) Острозького Вищого Колегіуму (потім - Острозької Академії) Петра Андрухова (5.VII.1924 - 6.VIII.1996), острожанина, освітянина, випускника (1952 р.) історичного факультету Львівського педагогічного інституту. Андрухов - ветеран II світової війни, кавалер шести бойових орденів і медалей, зокрема “За відвагу”, “За бойові заслуги”, відмінник народної освіти України, лауреат рівненської обласної краєзнавчої премії “За відродження Волині”. З серпня 1949 р. по 1982 р., за винятком другої пол. 60-х рр. (серп. 1965 - квіт. 1968), коли він був директором Острозького краєзнавчого музею, учитель історії.

Була ще одна риса діяльності Петра Андрухова: своїм полум'ям, пристрасним словом публіциста і народного депутата районної і міської рад народних депутатів в Острозі і Острожчині він безапеляційно і однозначно стояв на позиціях української справи, виступав за вільну, незалежну Україну, її державну символіку та відновлення історичної острозької топоніміки. Саме йому належала ініціатива беззастережної відмови від старих, сягаючих компартійних часів топонімічних назв в Острозі. Завдяки саме його настійній наполегливості були повернені історичні на-

зви вулицям міста, в яких були увіковічені прізвиська істориків, дослідників минулого Острога, острозьких істориків, зокрема, С.Кардашевича, національних діячів. Це мало неабияке значення, враховуючи необхідність остаточно розрахуватись з усім комплексом ідеологізованих міфологем та покласти край антиукраїнській пропаганді, що далеко і до тепер не відбулось у багатьох населених місцевостях України.

В останні роки (1991-1996 рр.) Андрухов опублікував ряд цікавих історико-краєзнавчих праць, зокрема “Волинська земля...”, “600 імен в історії Великої Волині”, “Волинь: події, імена, джерела”, “Волинь в легендах і переказах”. Ці праці вже стали в пригоді багатьом краєзнавцям і вчителям і займуть помітне місце в Острогані та Волиніані.

Найбільшою заслугою Андрухова було створення і розгортання роботи “Спадщина”, назва якої була запропонована ним самим. Перший статут цього Товариства був схвалений і затверджений його установчими зборами 5 липня 1989 р.. В цьому статуті зазначалось, що “краєзнавче товариство “Спадщина” є науково - громадською організацією, яка об'єднує всіх справжніх шанувальників історії і культури краю незалежно від віку, статі, професії, фаху”. Зазначалось, що “основним завданням краєзнавчого товариства є залучення його членів до поглибленого дослідження і вивчення історії та культури...”. Окремим пунктом (третім) сформульована була мета діяльності Товариства - “пробудження справжнього інтересу серед населення (особливо серед молоді) до вивчення історії краю”. Одночасно була розроблена тематика для дослідження і опрацювання членами науково - краєзнавчого Товариства “Спадщина”. Ця тематика, що складається з 21 розділів, не втратила актуальності понині і залуговує реалізації в наступні роки.

21 червня 1993 р. новий статут “Спадщини” ім. кн. Острозьких був зареєстрований представником Президента України в Острозькому районі. В статуті вказано: “1. Товариство “Спадщина” є науково-краєзнавчою громадською організацією, яка об'єднує шанувальників історії і культури м.Острога та Волинського краю, волинезнавців незалежно від віку, статі, професії, фаху, які проживають в м.Острозі та інших містах і областях України. 2. Основним завданням Товариства є залучення його членів до поглибленого дослідження і

вивчення історії та культури краю, ліквідація як "білих", так і "чорних" сторінок і прогалин в їх змісті, популяризація історії серед населення краю, постійна робота по вивченню матеріалів, документів, літератури, пам'яток історії та культури. В основу всієї роботи Товариства (як індивідуальної, так і групової) покладається глибоке дослідження, постійний пошук та об'єктивність. 3. Метою діяльності Товариства є збагачення історії України фактами з історії Волинського краю і пробудження справжнього інтересу серед населення (особливо молоді) до вивчення історії... 5. Основні форми роботи Товариства: вивчення джерельних матеріалів, збір і вивчення документів, підготовка публікацій, наукові засідання і конференції (місцеві та регіональні), наукові ради, творчі виїзди і відрядження, зустрічі з населенням, тематичні вечори, вечори запитань і відповідей, організація виставок, зв'язки з науковими установами, закладами, організаціями, редакціями газет і журналів, краєзнавцями інших міст і областей, робота в архівах, диспути і дискусії, складання тематичних планів тощо". Біля витоків "Спадщини", крім самого Петра Андрухова були: керівники міської адміністрації - Микола Гришук (мер Острога) і Надія Захарчук (зам. мера); музейні працівники - Микола Бендюк, Борис Бульбінський, Олександр Гладуненко, Микола Манько, Олександр Романчук, Анатолій Хведась, які на час заснування "Спадщини" працювали або і тепер працюють в Острозькому історико - культурному заповіднику; бібліотечні працівники - Ольга Руй, Галина Гедз, Михайло Поток; журналіст, письменник, громадський діяч Валерій Баталов; педагоги - Анатолій Бондаревський, Ігор Гришук, Оксана Ковтун, Людмила Музичук, Іван Ткач; медики - Федір Антонюк, Мирон Кушнір, Іван Масевський, Петро Нокс (1916-1992), Рафаїл Шпізель; ветлікар Олександр Макарик; юрист Віктор Лопаський. Незабаром до "Спадщини" увійшли: з Рівного - Гурій Бухало, Віктор Гром, Григорій Дем'янчук, Петро Лобас, Валентин Монаєнков, Іван Пащук, Петро Ричков, Валерій Цибульський, Степан Шевчук, зі Львова - Андрій Заєць, Олег Заречнюк, Юрій Лащук, Григорій і Тарас Марискевичі, Володимир Татаркін, Святослав Тирський, Олексій і Ольга Халецькі; з Луцька - Олена Біруліна, Вадим Кудь, Олена Огнева, Олексій Ощуркевич, Володимир Рожко; з Кременця - Гаврило Черняхівський; з Житомира - Микола Костриця і Борис Крутляк (1934 - 1996);

з Києва - Борис Заверуха, Анатолій Савчук, Василь Ульяновський; з Дніпропетровська - Світлана Абросімова, Віктор і Алла Атаманенки, Геннадій Виноградов, Віктор Воронов, Олександр Дячок, Алла і Олег Журби, Микола Ковальський, Петро Кулаковський, Юрій Мицик, Юрій Святець; із Кам'янця-Подільського - Анатолій Ткачук і Валерій Степанков, з Хмельницького Валерій Дячок і Олександр Журко та ін. Членами "Спадщини" на цей час є також острозькі журналісти, співробітники газети "Життя і слово", серед них редактор цього часопису, що сприяла проведенню першої науково - краєзнавчої конференції "Спадщини" ще в 1990 р. Оксана Доброжанська, її заступник і у Андрій Супрун, журналіст Всеволод Ковальчук.

Таким чином, до "Спадщини" увійшла патріотично настроєна інтелектуальна еліта, представники прогресивної інтелігенції різних напрямків діяльності: науковці, мистецтвознавці, музейні працівники, музеологи, археологи, архівісти і археографи, педагоги, медики та ін. Серед них - доктори і кандидати наук, вузівські працівники, краєзнавці, волинезнавці.

Після майже понад 300 - літньої перерви функціонування в Острозі вищого закладу освіти - Острозької Академії із відновленням тут ВЗО з першим складом викладачів і студентів (спудей), відбувається омолодження складу острозької "Спадщини". Її членами у 1996 - 1997 рр. стали студенти - історики цього ВЗО, зокрема Іван Шишкін, Владислав Берковський, Ольга Андрійчук, Микола Близняк. У роботі "Спадщини" стали брати участь і учні старших класів острозьких середніх шкіл, серед яких слід назвати учня 9 класу загальноосвітньої середньої школи № 1 Андрія Смирнова.

Члени "Спадщини", які раніше працювали у Дніпропетровську, кандидати історичних наук Віктор Атаманенко і Петро Кулаковський після переїзду до Острога для роботи в Острозькій Академії розгорнули свою діяльність в галузі організації наукових конференцій Товариства і краєзнавчої роботи.

Головним показником праці "Спадщини" було започаткування у вересні 1990 р. постійних щорічних науково-краєзнавчих конференцій під гаслом "Острог на порозі 900-річчя" з ініціативи першого голови Товариства "Спадщина" Петра Андрухова, тодішнього професора Дніпропетровського держуніверсите-

ту, тепер проректора Острозької Академії Миколи Ковальського, голови оргкомітету всіх науково-краєзнавчих конференцій, при постійному сприянні голови Острозької міської ради Миколи Гришука. Значення науково-краєзнавчих конференцій дуже істотне в піднесенні широкого наукового і культурно-освітнього іміджу м.Острога не тільки в регіоні, а й у всій державі. Вони стали засобом згуртування широких кіл прогресивної інтелігенції різних регіонів України з метою культурного, історичного та духовного відродження старовинного Острога, Острожчини та Волині. Завдяки їх проведенню і помітному зростанню престижу Острога в Україні стало можливим відновлення в Острозі вищого навчального закладу - спочатку під назвою Колегіуму, а згодом, з червня 1996 р., - Академії. Тому не дивно, що на меморіальній гранітній дошці на фасаді Острозької Академії висічена назва цього Товариства та його першого голови Петра Андрухова.

Вже опубліковані матеріали шести науково-краєзнавчих конференцій і двох бюлетенів Товариства "Спадщина".

За проблемно-тематичним принципом ці матеріали поділяються на сімнадцять груп: історія Острога, Острожчини та Волині з найдавніших часів до сучасності, історичні джерела та їх аналіз, історіографія, персоналії, праці та зібрання джерел західної української діаспори, бібліографія, архівні збірки, музеї та музейні колекції, стародавня історія і археологічні культури, середньовічна історія і початки нового часу, доба ХІХ - ХХ ст., культура, освіта, література, етнографія (етнологія) та народна творчість, образотворче мистецтво, музика, природа, медицина. Таким чином, публікація матеріалів острозьких науково-краєзнавчих конференцій та бюлетенів, присвячені багатогранним аспектам історичного краєзнавства, культури та освіти, - результат студій значної когорти дослідників Волинського краю, тривалих і плідних пошуків джерел та літератури, впровадження до наукового обігу різних типів історичних джерел, їх аналіз та синтез, повернення із забуття видатних культурних державних і політичних діячів Волині і особливо Острожчини.

В 1996 р. після кончини засновника Товариства "Спадщина" Петра Зотовича Андрухова, у листопаді-грудні реорганізація його керівного органу. Другим головою Товариства

був обраний доктор історичних наук професор Микола Ковальський, його заступниками - Віктор Атаманенко, Галина Гедз, Оксана Ковтун, Микола Манько (з осені 1997 - голова цього товариства), Олександр (Олесь) Ундір. Секретарем залишилася одна з фундаторів "Спадщини" - Ольга Руй. Тепер осередок "Спадщини" розміщений на території Острозької Академії і користується підтримкою її ректора професора Ігоря Пасічника, який став членом цього товариства.

Праці П. Андрухова - окремі книги:

Волинська земля (Ровенщина) з глибини століть до сьогодення (мала хронологічна таблиця).- Ровно, 1991.- 48 с.; Волинська земля (хроніка - джерела - постаті).- Сокаль, 1992.- 88 с.; 600 імен в історії великої Волині.- Остріг (1993). 98 с.; Волинь в легендах і переказах.- Остріг (1995).- 58 с.; Волинь: події, імена, джерела.- Остріг (1996).- 264 с.;

статті у періодиці:

Віщій дзвін. Легенди рідного краю // Життя і слово (Острог).- далі - "ЖіС".- 1994.- 26 трав., Втікачі // ЖіС.- 1994.- II трав.; Вулиці нашого міста // ЖіС.- 1991.- 23 і 27 квіт., 16 і 18 трав.; Спокута (із серії "Легенди волинського краю") // Зоря комунізму (Острог).- далі - "ЗК".- 1990.- 17 лип.; Тіні замкової гори // ЖіС.- 1993.- 27 лист. і 1 груд., Україна і українці // ЖіС.- 1992.- 22 серп.; Український Кембрідж. До 420-річчя Острозької Академії // Волинь (Рівне).- 1996.- 9 серп.; Усім близька "Спадщина" (бесіду вела А.Вертелецька) // ЖіС.- 1991.- 20 лип.; Як не сьогодні - то коли? // ЖіС.- 1991.- 29 жовт., та ін.

Некрологи:

Андрухов Петро Зотович // Місто (Острог).- 1996.- 9 серп., Петро Зотович Андрухов // ЖіС.- 1996.- 10 серп.

Рецензії на праці Андрухова:

Бобровницька Т. До краю рідного любов ("Книги наших земляків".- Андрухов П. 600 імен в історії великої Волині) // ЖіС.- 1993.- 17 липня; Ковальський М. Цінна праця про Волинь ("Книги наших земляків"): Рец. на кн. П. Андрухова "Волинська земля" // ЖіС.- 1992.- 26 верес.; Ковальський М. Важливий посібник з історії Волині (Рец. на кн.: П.З.Андрухов "Волинська земля" (Хроніка-джерела-постаті) // Вісті Рівненщини.- 1992.- 19 груд.; Кучерук В. До краю рідного любов ("Книги наших земляків"; Андрухов П. "Волинь в легендах і переказах") // ЖіС.- 1995.- 24 черв., та ін.

Програми наукових конференцій "Спадщина" в Острозі:

Програма краєзнавчої конференції "Острог на порозі 900-річчя (15-16. IX) 1990; Програма другої Острозької науково-краєзнавчої конференції "Острог на порозі 900-річчя" (1 - 2. VI) 1991; Програма третьої Острозької науково-краєзнавчої конференції "Остріг на порозі 900-річчя" (30-31. V) 1992; Програма четвертої Острозької науково-краєзнавчої конференції "Остріг на порозі 900-річчя".- Остріг, 1993; Програма п'ятої Острозької науково-краєзнавчої конференції "Острог на порозі 900-річчя". 27-29 трав. 1994 р.- Острог, 1994; Програма шостої Острозької науково-краєзнавчої конференції "Остріг на порозі 900-річчя". 26-28 трав. 1995.- Остріг, 1995; Програма сьомої Острозької науково-краєзнавчої конференції "Остріг на порозі 900-річчя" (31 трав.- 2 черв. 1996).- Остріг, 1996.

Збірки матеріалів острозьких краєзнавчих конференцій:

Матеріали I-III науково-краєзнавчих конференцій "Остріг на порозі 900-річчя" (1990 - 1992 рр.). - (Остріг, друк. Сокаль), 1992.- Ч. 1.- 131 с.- Ч. 2.- 118 с.; Матеріали IV науково-краєзнавчої конференції "Остріг на порозі 900-річчя". - (Сокаль), 1993.- 202 с.; Матеріали V науково-краєзнавчої конференції "Остріг на порозі 900-річчя". - Остріг, 1994.- 184 с.; Матеріали VI науково-краєзнавчої конференції "Остріг на порозі 900-річчя". - Остріг, (1996). - 245 с.;

Спадщина: Бюлетень Острозького науково-краєзнавчого товариства "Спадщина" ім. кн. Острозьких.- Ч. 1.- Остріг, 1994.- травень.- 27 с.; *Спадщина.* Бюлетень Острозького науково-краєзнавчого товариства "Спадщина" ім. кн. Острозьких.- Ч. 2.- Остріг, 1994.- грудень.- 36 с.

Статті в пресі про наукові конференції "Спадщини" в Острозі:

Збережемо ту славу. Лист учасників до інтелігенції, молоді, усіх жителів міста Острога і району. Прийнято на конференції 4 січ. 1990 р. // ЗК.- 1990.- 18 січ.; Булига О. Острог на порозі 900 - річчя // Сім днів.- 1996.- 8 черв.; Дем'янчук І. Скарби острозької спадщини // Черв. прапор.- 1990.- 30 верес.; У день травневий в Острозі... На святі української мови, книги і культури // ЗК.- 1990.- 15 трав.; Ковальський М.П., Журба О. Друга науково-краєзнавча конференція "Остріг на порозі 900-річчя"

// УІЖ.- 1991.- № 10.- С. 152-153; Ковальчук В. "Остріг на порозі 900-річчя" // ЖіС.- 1996.- 8 черв.; Кучерук В. Роде наш красний. 15 - 16 вересня цього року проходило свято міста Острога // ЖіС.- 1990.- 27 верес.; Пашук І. Давня слава Острога. Нотатки з III науково-краєзнавчої конференції "Остріг на порозі 900 - річчя" // Вільне слово.- 1992.- № 60; Пашук І. Оживає старовина // Вісті Рівненщини.- 1993.- 22 черв.; Шустерук О. Погляд крізь століття. В Острозі відбулась четверта науково-краєзнавча конференція // ЖіС.- 1993.- 3 лип.

Рецензії на збірники опублікованих матеріалів острозьких конференцій:

Кулаковський П. Пам'ятаймо ту славу. З приводу виходу друком матеріалів I-III науково-краєзнавчих конференцій "Остріг на порозі 900-річчя" // ЖіС.- 1993.- 28 лип.; Кулаковський П. Книга про минуле нашого краю // ЖіС.- 1995.- 18 берез.; Хведась А. Святковий дарунок став вже бібліографічною рідкістю // ЖіС.- 1993.- 3 лют.

Інформаційні публікації про діяльність Товариства "Спадщина":

Гедз Г. До краю рідного любов // ЖіС.- 1992.- 13 черв.; Гедз Г. Чекає напружена робота // Місто (Острог).- 1996.- 29 лист.; Наконечна В. З минулого давнього і недавнього (Голодомор 1933 р.) // ЖіС.- 1991.- 16 берез.; Засідала "Спадщина" // Місто (Острог).- 1996.- 16 жовт.; Руй О. Новини від "Спадщини" // Місто (Острог).- 1997.- 7 берез.; Стрілецька В. Минуле в сучасному // ЖіС.- 1997.- 25 січ.; Ткач І. "Спадщина" перегруповує сили // ЖіС.- 1996.- 4 груд.;

Статті членів "Спадщини" (вибірковий огляд):

Антонюк Ф. Про що нагадав портрет // ЖіС.- 1995.- 21 черв.; Баженов Л. Острог в історико-краєзнавчих дослідженнях XIX - на початку XX століття // ЖіС.- 1995.- 26 квіт.; Баталов В. Золотий пояс Острожчини. Місто Острог - історико - культурний заповідник // ЗК.- 1981.- 5 груд.; Бобровницька Т. Наш земляк Олександр Стефанович. До 95 - річчя від дня народження // ЖіС.- 1994.- 5 жовт.; Бобровницька Т. Святиня межиріччя монастиря // ЖіС.- 1995.- 9 верес.; Бондарчук Я. Георгій Нарбут та Острог // ЖіС.- 1991.- 18 квіт.; Бондарчук Я. Дослідник острозького краю (про острозького вченого краєзнавця Й.В.Новицького) // ЖіС.- 1991.- 8, 12 і 22 жовт.; Бондарчук Я. Заради Української держави. До

- 400-річчя від дня народження Богдана Хмельницького // ЖіС.- 1995.- 25 лист. і 2 груд.; Бондарчук Я. Наше духовне надбання // ЖіС.- 1993.- 6 лист.; Бондарчук Я. Розбудити душу людини. Лідії Іванівні Спаській - 85 // ЖіС.- 1995.- 5 квіт.; Бондарчук Я. Тернистий шлях митця (Р.О. Сосновський 1813-1886) // ЖіС.- 1993.- 31 берез. і 7 квіт.; Гладуненко О. Доба козащини в музеях міста Острога // ЖіС.- 1992.- 26 серп.; Гладуненко О. Зодчий // ЖіС.- 1994.- 31 серп.; Гладуненко О. Зустріч через сорок років // ЖіС.- 1992.- 29 серп.; Гладуненко О. І Знову в кадрі Остріг // ЖіС.- 1992.- 25 лист.; Гладуненко О. Конференція геральдистів // ЖіС.- 1992.- 26 груд.; Гладуненко О. Остріжчина в документах Богдана Хмельницького // ЖіС.- 1992.- 8 серп.; Гладуненко О. Отаке було кіно // ЗК.- 1989.- 7 груд.; Гладуненко О. Пам'ятки трипільської культури на Острожчині // ЖіС.- 1993.- 8 і 11 верес.; Гладуненко О. Шевченко і "Просвіта" // ЖіС.- 1993.- 24 лист.; Заверуха Б. Заповідні рослини Острожчини // ЖіС.- 1991.- 26 січ.; Заверуха Б. В. Заповідні рослини Остріжчини // Матеріали І-ІІІ наук.-краєз. конф. "Остріг на порозі 900 - річчя" (1990 - 1993 рр.).- (Острог, друк. Сокаль), 1993.- Ч. І.- С. 77-79; Заречнюк О.С. Виробництва, пов'язані з хімією на теренах Острожчини в XVI-XVII ст. Матеріали VI - ої Острізької конференції "Остріг на порозі 900 - річчя" 1995 рік.- Остріг, (1996).- С. 77-78; Ковальський М. Газета у моєму творчому житті // ЖіС.- 1996.- 18 верес.; Ковальський М.П. Джерела про діяльність князів Острозьких // Матеріали І-ІІІ наук.-краєз. конф. "Остріг на порозі 900 - річчя" (1990-1992 рр.).- (Острог, друк. Сокаль), 1992.- Ч. І.- С. 98-103; Ковальський М. Маловідома сторінка з історії освіти в Острозі // ЗК.- 1990.- 26 і 28 лип.; Ковальський М. На узвишші кам'янім... Нездійснені проекти перебудови споруд Замкової гори в Острозі ХІХ ст. // ЖіС.- 1991.- 26 лют., 2 і 21 берез.; Ковальський М. Нам була відкрита в Острозі дорога до знань. До 50 - річчя першого повоєнного випуску учнів Острозької середньої школи № 1 // ЖіС.- 1996.- 3, 17 і 24 лип.; Ковальський М. Невідомий опис Острога середини ХІХ століття // ЗК.- 1990.- 26 і 27 жовт.; Ковальський М. Острізькі краєзнавці. Йосип Новіцький і Станіслав Кардашевич // ЖіС.- 1992.- 27 трав.; Ковальський М. Першому повоєнному випуску школи - піввіку // Місто (Острог).- 1996.- 12 лип.; Ковальський М. Свідки сивої давнини: документальні джерела з історії Острога ХVI-XVIII ст. // ЗК.- 1989.- 10, 12, 14, 17 і 19 жовт.; Ковальський М. Свідчення (письмових джерел ХVI-XVII століть про Острозьку Академію. // ЖіС.- 1996.- 23 берез.; Ковальський М.П. Петро Андрухов (5.07.1924-6.08.1996) // Український історик, 1997.- № 1-4 (132-135).- С.328-329. Ковальський М.П. Петро Андрухов (5.07.1924-6.08.1996) // Українська національна ідея: історія і сучасність // Науковий збірник.-Житомир. 1997.- С.141; Ковальський М., Кушнір М. Острозьке науково-краєзнавче товариство "Спадщина" імені князів Острозьких // Матеріали VIII Всеукраїнської конференції "Історичне краєзнавство і культура" (Наукові доповіді та повідомлення).- К.; - Рідний край, 1997.- Ч. І.- С. 42-44; Кушнір М. Багаті традиції, славні імена. З історії розвитку медицини на Острожчині // ЗК.- 1990.- 27 груд.; Кушнір М. Краєзнавство в Острозі // ЖіС.- 1996.- 31 лип.; Кушнір М. Місце медицини в історії краю // Матеріали І-ІІІ наук.-краєз. конф. "Остріг на порозі 900-річчя" (1990-1992 рр.).- (Острог, друк. Сокаль), 1992.- Ч. І.- С. 111-113; Кушнір М. Острозька Академія у висвітленні Михайла Грушевського (рубрика: "900 - річчю Острога присвячується") // ЖіС.- 1997.- 12 лют.; Кушнірук П. Слово про людину, учителя, краєзнавця, почесного професора // Місто (Острог), 1997.- № 19.- липень; Маєвський І. В полоні науки // ЖіС.- 1996.- 27 січ.; Маєвський І. Добром нагріте серце. Спомин про Соколянського П.А. // ЖіС.- 1993.- 7 серп.; Маєвський І. З когорти добродійників (Про острозького учителя - математика Олександра Семеновича Коберника (1894 - 1972) // ЖіС.- 1994.- 10 берез.; Маєвський І. Материнка зацвіла (Рец. на зб. поезій О.Ундіра) // Волинь.- 1996.- 18 жовт.; Маєвський І. Тернистою стежкою науки... // Вільне слово (Рівне).- 1996.- 18 верес.; Маєвський І. Українське друкарство // ЖіС.- 1994.- 30 лип. 13 серп.; Манько М. Відроджувалась пам'ять народу. До 125 - річчя "Вольнских епархиальных ведомостей" // ЖіС.- 1992.- 12 серп.; Манько М. Громадські організації Острога і повіту в міжвоєнний період // ЖіС.- 1993.- 21 лип.; Манько М. Духовна скарбниця краю // ЖіС.- 1995.- 17 трав.; Манько М. З історії добродійних організацій Острога перед другою світовою війною // ЖіС.- 1993.- 23 жовт.; Манько М. "З огляду на спокій і гро-

мадську безпеку". Архівна знахідка про заборону відзначення Шевченківських днів в Острозі 1938 року // ЖіС.- 1994.- 23 лип.; Манько М. Звитяжець з роду Острозьких // ЖіС.- 1992.- 27 черв.; Манько М. Ідеї єдності і братерства. Ян-Павел Воронич (1757-1829) // ЖіС.- 1993.- 6 лют.; Манько М. Ім'я його не забуто (М.А.Тучемський (1872-1945)) // ЖіС.- 1995.- 12 лип.; Манько М. Краєзнавець Степан Барановський (1823-1879) // ЖіС.- 1993.- 16 жовт.; Манько М. Мовою експонатів // ЖіС.- 1994.- 21 груд.; Манько М. Острог - єпархіальний центр Волині. В цьому році минає 200-річчя з часу заснування православної єпископської кафедри в місті Острозі // ЖіС.- 1995.- 17 черв.; Манько М. Острозька "Просвіта" і її сільські філії в 1920-1930 рр. // ЖіС.- 1993.- 20 квіт.; Манько М. Острозький путівник 60 років тому // ЖіС.- 1992.- 12 лист.; Манько М. Серед уславлених імен Волині. Михайло Тучемський - краєзнавець, освітній і церковно-громадський діяч // ЖіС.- 1996.- 13 квіт.; Новосілецький А. Забуті сторінки історії Острога // ЖіС.- 1994.- 6, 13 і 16 квіт.; Пащук І. "Минувшина стукає в скроні..." (рубрика: "Літописці рідного краю") // Вільне слово.- 1992.- 1 лип.; Пащук І. Краєзнавці Рівненщини. Бібліографічний довідник. Андрухов Петро Зотович (5.07.1924-6.08.1996). Равчук Григорій Романович (20.04.1895-6.04.1986) // Вільне слово.- 1998.- 18 квітня.- № 33-34. Поток М. Бібліотечна мережа Острога і повіту в 20-30 роках ХХ століття // ЖіС.- 1993.- 30 черв.; Рачківський О. Вони бували тут... Літературно - мистецька карта Острожчини // ЗК.- 1990.- 13 жовт.; Рожко Б. Роль князів Острозьких у духовному житті рівненського Полісся в XVI - XVII століттях // ЖіС.- 1995.- 4 жовт.; Романчук О. Були й острозькі гроші // ЖіС.- 1991.- 25 квіт.; Романчук О. Були у Вельбівному шахтарі // ЖіС.- 1995.- 2 верес.; Романчук О. Волинь кінця XIX століття мовою статистики // ЖіС.- 1993.- 11 серп.; Романчук О. В'язні рівненської тюрми // ЖіС.- 1997.- 5 лют.; Романчук О. Дороги з минулого // ЖіС.- 1995.- 13 трав.; Романчук О. З історії видобутку будівельного каменю в Малому Дерев'янчому // ЖіС.- 1997.- 29 січ.; Романчук О. Кераміка з археологічних розкопок в місті Острозі // ЖіС.- 1993.- 22 груд.; Романчук О. Відродження краєзнавчого руху в Острозі (середина 1980-х-90-ті роки) // ЖіС.- 1997.- 6 лист.; Руй О. Острог і зарубіжжя // ЖіС.- 1993.- 18 верес.; Руй О. Острог -

прикордонне місто // ЖіС.- 1997.- 12 лют.; Савчук А. Археологічні пам'ятники напередодні піднесення Острозького князівства // ЖіС.- 1992.- 17 жовт.; Семенюк І. Першовитоки просвітницької ролі книгозбірень Острожчини у 1900-1939 роках // ЖіС.- 1994.- 22 і 26 жовт.; Супрун А. Живе надією... (про вчителя-історика, нині пенсіонера - інваліда Антона Новосілецького) // ЖіС.- 1997.- 18 січ.; Супрун А. З династії лікарів (Про сім'ю Маєвських) // ЖіС.- 1995.- 30 груд.; Ткач І. Від колегії до академії // ЖіС.- 1996.- 21 серп.; Ткач І. Козацтво у поезії Кобзаря // ЖіС.- 1991.- 7 берез.; Ткач І. Слово у його житті. На 120-річчя А.Ю.Кримського // ЖіС.- 1991.- 9 лют.; Халецька О. Дмитро Самозванець в Острозі // ЖіС.- 1994.- 17 серп.; Хведась А.О. Архів братства князів Острозьких як важливе джерело у вивченні історії організації Острозького краєзнавчого музею // Матеріали IV наук. - краєз. конф. "Остріг на порозі 900-річчя" (1990-1992 рр.).- (Острог, друк. Сокаль), 1992.- С. 179-181; Хведась А. З отчого джерела. До історії наукової та видавничої діяльності на Волині (1830-1939 рр.) // ЗК.- 1990.- 20, 23, 25 січ. і 3 лют.; Хведась А. Скарбниця князя Острозького. (З історії домусейних формувань) (рубрика: "До 470 - річчя від дня народження князя К.-В.Острозького") // ЖіС.- 1996.- 19 черв.; Хведась А. Скарбниця слави народної. З історії розвитку музейної справи на Острожчині // ЗК.- 1986.- 17 і 20 трав.; Хведась А., Баталов В. Золотий пояс Острога // ЗК.- 1981.- 21 лист.; Черняхівський Г. Три місяці на далекому континенті // ЖіС.- 1994.- 1 і 4 черв.; Чикановська Л. Князь Костянтин-Василь Острозький // ЖіС.- 1992.- 20 лип.; Чикановська Л. Російське благодійне товариство в Острозі в 20-30-х роках ХХ століття // ЖіС.- 1993.- 18 верес.; Чикановська Л. Служитель істини, добра і благодійності. Розповідь про митрофорного протоієрея Венедикта Ієронимовича Туркевича // ЖіС.- 1994.- 19 і 22 січ.; Шпізель Р., Хведась А. Академік Рейн і наше місто // ЖіС.- 1992.- 11 лист.